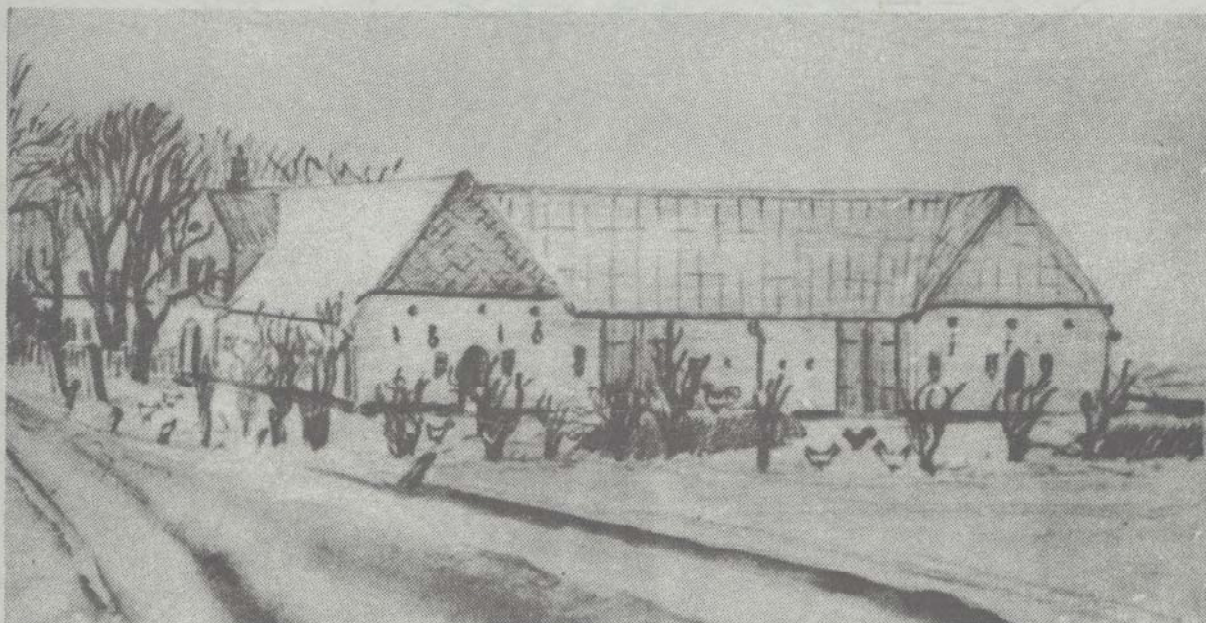

Hynding – Bogen

For hjælp og bistand ved udarbejdelsen af Hynding-bogen bringes der en tak.

Tak til Andreas Nissen, Ravsted og Johs. Hinzl, Agerskov. En tak skal også lyde til Jakob M. Petersen og hustru, dels for bistand ved fremskaffelse af billedmateriale og ved udarbejdelsen af fortegnelsen over marknavne, men også fordi de så beredvilligt åbnede deres hjem for de "Hyndinger" og undertegnede til en aftensammenkomst med hyggeligt "bysnak".

Ravsted skole d. 15. marts, 1978.

S.N.Christensen

Gensgård, set fra sydøst-flyttet ud fra byen i 1818.

HYNDING.

Landsbyen Hynding er efter stednavnets endestavelse at dømme den ældste af vore nutidige landsbybebyggelser i Ravsted sogn. Dens tilblivelse kan skrives tilbage til tiden før eller omkring Kristi Fødsel.

Da havde egnen her omkring været beboet ca. 1800 år af bønder, hvilket oldsagsfund og kæmpehøje er vidnesbyrd om. Det er nærliggende at antage, at bopladsens grundlæggere er bønder fra Hornsområdet, hvor en tiltagende tilsanding af derværende agre har tvunget dem til at søge ny boplads. De er da vandret mod nord og vest ud i de tilstødende skovgræsningsområder, hvor skoven blev ryddet og ny jord taget under plov.

Sandsynligheden taler for, at de fulgte en vej, der længst var banet, nemlig en gammel oldtidsvej, der over det sønderjyske midtland forbandt bebyggelserne i øst og vest med hinanden - en vej, der i Middelalderen blev betegnet som: Den store Borrevej.

Forstavelsen i stednavnet Hynding er uklart, men kunne formelt være en afledning af "hund". Første gang, vi finder det nedskrevet er i året 1470 i Løgumbogen. Det staves da Hunding, og i et senere dokument samme år Hønning. I året 1480 skrives det Hynning,

og i Jordebogen af 1613, finder vi det skrevet næsten som det skrives i dag: Hyndingh.

Middelalderlige kildeskrifter er få og spredte. Gårdene i Hynding har fulgt den udvikling, der blev det meste frie bondes gods til del tidligt i Middelalderen at blive lagt under et herresæde. Og det blev da det nærliggende Tønder. Ingen skriftlige kilder, som er os kendt, angiver, at der her har været køb eller salg af gårde eller magelæg, så bønderne i Hynding har generation efter generation flere århundreder igennem været Tønder-tjenere.

Pligtarbejdet på godset og dets marker er tidligt blevet afløst af naturalier, der så igen senere blev fastsat til et pengebeløb, de såkaldte Grøngårdpenge. Den naturalieydelse, der varede længst var tørveleveringen til slottet i Tønder.

Jordebogen af 1613 giver interessante oplysninger om avl og ydelser på de syv gårde og de to kåd, der på dette tidspunkt udgjorde landsbyen. Innerst- eller hyrehuse står ikke omtalt, men kan godt have eksisteret, idet afgift af sådanne huse kan have været betalt sammen med gårde, på hvis grund de lå.

I sønderjyske Skatte- og Jordebøger fra Reformationstiden (F. Falkenstjerne og Anna Hude) har vi, under Tønder Len-Slogs Herred 1543 anført til Tyvende Penningeskat ni personer- altså ni ejendomme. Ligningen er fra den højeste på 12 mark til 4 pf. til den lavest ansatte.

Som et kuriosum kan navnene her anføres:

Jens Jessen
Nis Jensen
Dyannis Nissen
Crystern Petersen
Tammes Jensen
Nis Knutsen
Calli Tamsen
Peter Ebsen
Peter Hegarde

På hvilke gårde disse personer har siddet kan ikke angives. I Tønder Len Jordebog 1543 er der angivet 7 gårde. På den ene af disse sidder gårdbrødre. Det kan være den, der senere bliver til en helplovs-gård (Gensgård).

navn	pligt	gæsteri	tjeneste
1. Nys Knutsen	1 m. 9 sk. 6 pf.		
2. Calli Tamsen	" " "		
3. Tammes Jensen	" 12 sk. "		
4. Christern Petersen	-----		9 sk.
5. Jens jensen og svoger	1 m. 12 sk. o.		9 sk.
6. Nys Jensen	" " "		9 sk.

 Samtlige gårde var fæstegårde. Vi træffer ikke her som f. eks i Korup "frit bondegods".

Forøvrigt var der ikke meget forskel på frigårde og fæstegårde, bortset fra at afgifterne var lidt mindre, og der skulle heller ikke betales indfæste ved ejerskifte, i henseende til frigårde. Men lad os vende tilbage fra dette og vende tilbage til Jordebogen fra 1613 og se, hvilket indblik den kan give os om bondekårene på den tid.

På skitsekortet over Hynding (s. 7) har jeg givet gårdene et nr. (1-7), i denne rækkefølge er de anført i udskiftningsprotokollerne 1768, og noget tyder på, når man ser på helplovsgårdens placering i talrækken, at den samme placering gælder her:

1. <u>Heine Jørgensens gård</u>	ejer 1613-Jens Hansen
1/2 fæstegård	
Udsæd:	5 ørtug rug
	2 1/2 " sommersæd
	20 læs hø
Græsser:	16 kreaturer
	6 heste
	4 svin
	8 får
Afgift:	Grøngårdpenge 15 dal. 14 sk.
	1/2 svin 1/2 "
	10 læs tørv 1 " 9 sk 4 d.
	hyre 29 " 4 "
	1 høne 1 " "
	1/2 læs foderrug 9 " 4 "
4 læs tørv fragtet til slottet i Tønder.	

2. <u>Bonnich Thomsens gård</u>	-ejer 1613 :Hans Jensen
1/2 fæstegård	
(som den foran beskrevne i brug og afgift)	

3. Gensgård (Jakob M. Petersen)

1 helgård. Paull Christens
(fæstegård)

Udsæd:	10 ørtug	rug	
	5 "	sommersæd	
	50 læs	hø	
Græsser:	32 kreaturer		
	12 heste		
	7 svin		
	8 får		
Afgift:	Grøngård tjenestepenge	5 dal.	14 sk.
	1 svin	1 dal.	
	20 læs tørv	2 1/2 dal.	
	2 høns		2 sk.
	hyre	1 dal.	6 sk.
	2 læs foderrug	1 "	

16 læs tørv til slottet i Tønder.

Om denne gård står anført, at den førhen har været delt i to, og dens afgifter og tjenester er anført som de tidligere gårde til- sammen, indtil "vor fyrstelige nåde" forordner noget andet.

4. Callesens gård 2

1/2 plov-fæstegård Nis Dinniessen

Udsæd:	5 ørtug	rug	
	2 1/2 "	sommersæd	
	30 læs	hø	
Græsser:	16 kreaturer		
	6 heste		
	3 svin		
	10 får		
Afgifter:	Grøngård tjenestepenge	5 d.	14 sk.
	1 svin	1 "	
	hyre		16 " 4 d.
	tjenestepenge		5 " 3 "
	10 læs tørv	1 dal.	9 " 4 "
	1 høne		1 "
	1 læs foderrug	1/2 "	

Leverer otte læs tørv til slottet.

5. Hyndingdam -Udo Hansen (gården har ligget i Zeplucks toft)

1/2 plov-fæstegård Christen Petersen

5.

Er den tidligere nævnte gårg lig i avling og afgifter.

6. Peter Nielsens gård

1/2 plov -fæstegård

Andres Jensen

Udsæd: 5 ørtug rug

2 1/2 ørtug sommersæd

30 læs hø

Græsser: 16 kreaturer

6 heste

3 svin

10 får

afgifter: Grøngård -tjenestepenge 5 dal. 14 sk.

1 svin 1 "

hyre 16 sk. 4 d.

tjeneste-penge 5 " 10 "

10 læs tørv 1 dal. 9 sk. 4 d-

1 høne 1 sk.

1 læs foderrug 1/2 dal.

leverer 8 læs tørv til slottet

7. Matzens gård

1/2 plov -fæstegård

Jep Schumacher

er den foregående lig i avling og afgifter.

Der fandtes i byen to bondekåd med kålgård

Henrik Jakobs og Hans Peters.

Afgifter: Forbedelsespeng- 9 sk. 4 d. hver (de sikrer sig herigennem en fyrstelig retsbeskyttelse)

Grøngård-tjenestepenge: 18 sk. 8 d. -hver.

De i Jordebogen angivne tal for kornavl og græsningsret samt høavl gælder for de fælles bymarker og engene, der i 1613 stadig lå i fællig.

Hver gård havde desforuden sine tofter, der var særeje. Desværre er gårdtoftenes størrelse ikke som f. eks. i Korup opgivet i Udskiftningsakterne, og konturene er samtidig i dag så udvaskede, at man ikke er i stand til at bestemme de enkelte går-

des toftetilliggende. Et fingerpeg om gårdtoftenes størrelse kan til dels aflæses i den enkelte gårds beskatning og dens andel i bymarken, idet toftejordene fra gammel tid havde dannet grundlaget og bestemt retningslinier i så henseende. Samtlige gårde i Hynding har foruden gårdtoften uden tvivl haft et toftestykke ligliggende på den modsatte side af bygaden lige over for gårdene. (se skitsetegning s. 7) B = Den store Borrevej.

Toftene blev brugt til aftøjring, høslet, men også til kornavl med bestemte tidsintervaller. Her blev der sået et par skæppe byg eller havre, hvoraf der blev lavet gryn til husholningen.

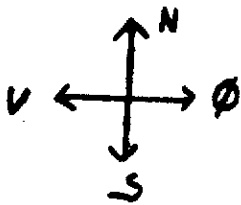
Ser vi bort fra toftenes ydelse-i parantes bemærket har næppe nogen af gårdenes toftetilliggende oversteget 4 demat-, så får vi gennem jordebogen et klart billede af, hvad en gårds avling var, og hvad det samlede bysamfunds dyrkede marker og kreaturhold kunne beløbe sig til.

Der blev år på de fælles jorde udsået 40 ørtug rug. Regnes en ørtug til et tilsået areal på to demat, bliver det samlede rugareal på 80 de. De 20 ørtug sommersæd kan på lignende måde omregnes til 40 demat-altså et plæet og tilsået areal på 120 demat. Sommersæden er lig boghveden. Da den 1 1600 tallet blev kendt fortrængte den havren. I meget begrænset omfang er der blevet dyrket byg og havre.

Da intet er angivet i Hynding kan vi, som det var tilfældet andre steder, regne med at der har været tremarksdrift d.v.s. tre marker var under plov med henholdsvis boghvede, første kærvs rug og anden kærvs rug. Så lå markerne brak, og tjente-uden nogen form for udlæg- til afgræsning for kreaturerne.

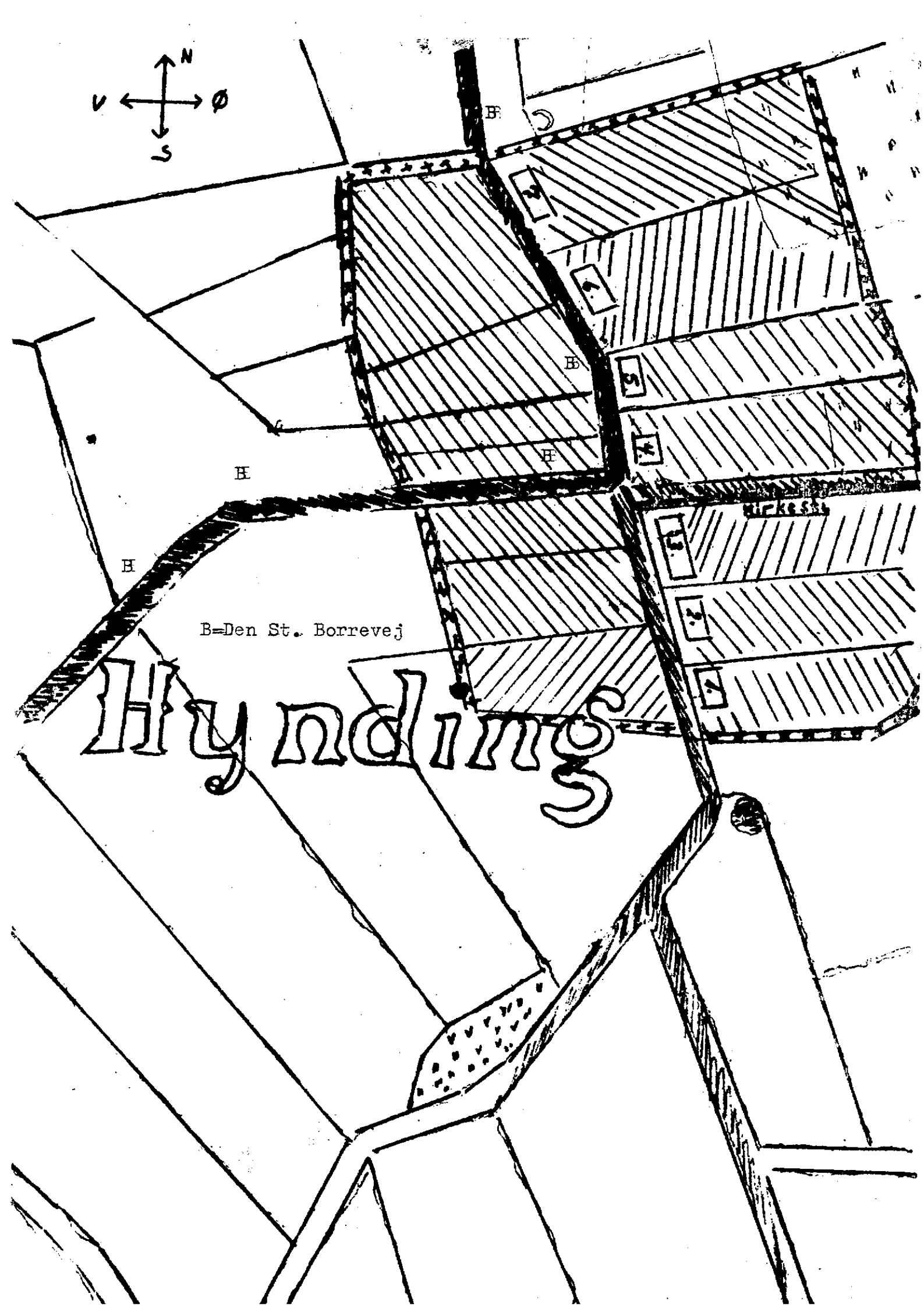
Udbyttet af boghvede kunne under gunstige forhold være otte tønder, efter at jorden derefter blev gødet med staldgødning kunne første kærvs rug give ca. 4 tdr., og anden kærvs rug som næste afgrøde give en ca. 2 tdr. i udbytte.

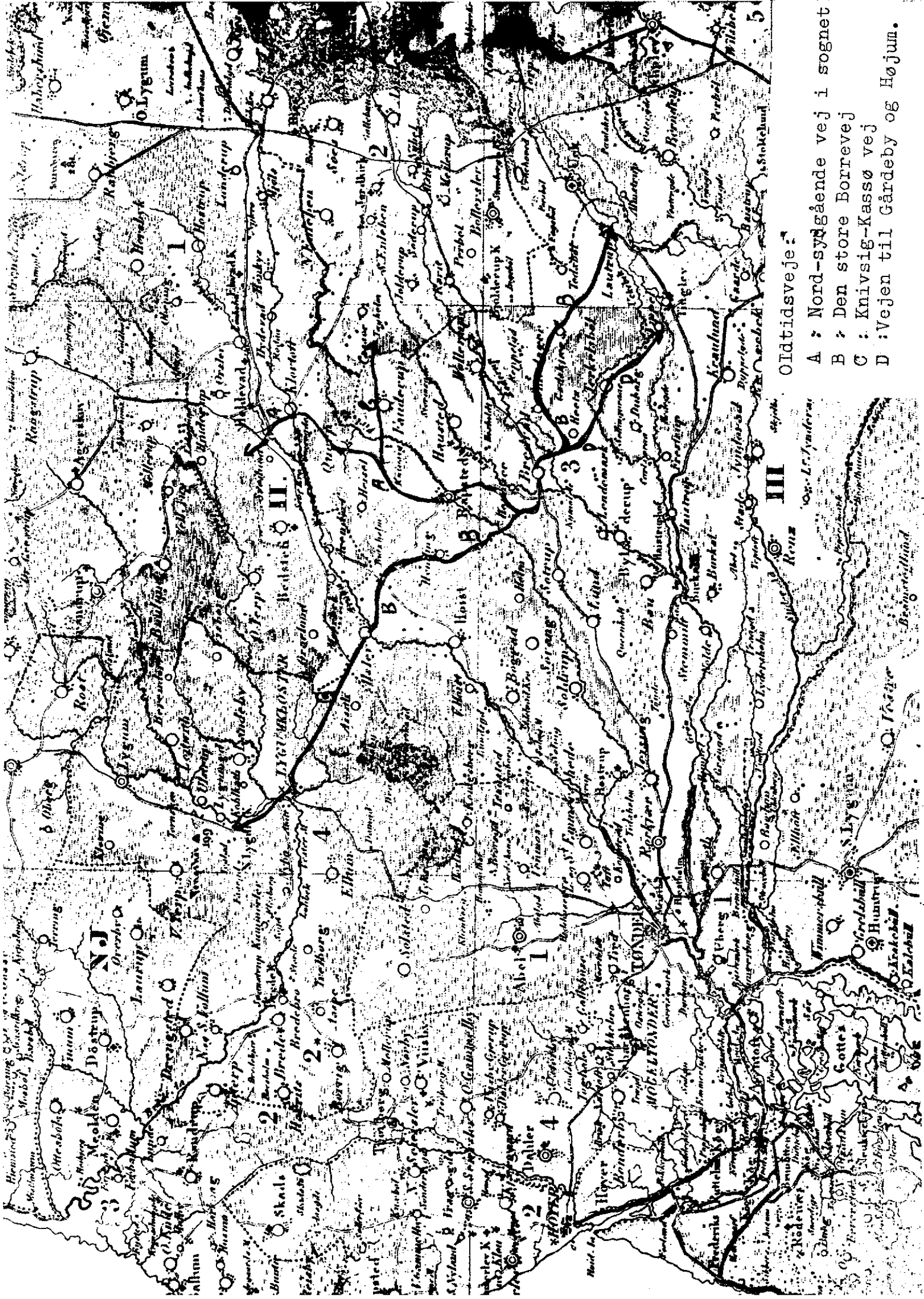
Bymarken var delt i vange-vi har i Hynding to marknavne, hvor endelsen-vang indgår, nemlig Knuesvang (Knivsvang), et marknavn, der stadig er i brug, og Nydesvang (måske Nyvang), hvis beliggenhed ikke længere kan stedfæstes. Vangene var igen inddelt i åse, og i hver ås havde gårdene en jordstrimmel på en bredde af ungefær en 24 plovfurer. Disse jordstrimler var målt i bredden

B=Den St. Borrevej

Hynding

Oldtidsveje:

- A : Nord-syngående vej i sognet
- B : Den store Borrevej
- C : Knivsig-Kassø vej
- D : Vejen til Gårdeby og Højum.

"rebet", som man kaldte det, men aldrig i længden. I sådanne småbidder kunne en gårds jordtilliggende være spredt på mange forskellige steder, og vi ser da, at de gamle marknavne, hvoraf vi stadig bruger en del, fik mening deri at stedfæste de spredte gårdagres beliggenhed.

Jordene blev på denne måde delt retfærdig med hensyn til bonitet, men den tvang samtidig bønderne til at udføre markarbejdet samtidigt. Hvornår denne jordfordeling og fællesdrift er indført fortæller sig langt tilbage i oldtiden, men den har sikkert dengang været bestemt af indlysende fordele og blev praktiseret gennem århundreder indtil udskiftningen fandt sted for Hyndings vedkommende o. 1770. Om udskiftningen berettes senere.

De pløjede marker var indgårdede. Det at indhegne og bøde på gamle gærder, var det arbejde, man først tog fat på om foråret. Jordene udenfor d. v. s. brakmarkerne og den udyrkede udmark lå som fællesgræsning for kreaturerne. Når høet i engene var bjerget og kornet på bymarkerne høstet, tjente også disse arealer til afgræsning.

Jordebogen giver os et indblik i, hvad man kunne avle af hø. Sammenlagt blev det for Hyndings-ejerlav vedkommende godt 200 læs, og her må vi da også tage datidens køreveje og høstvogne i betragtning.

Byens samlede besætning, beregnet ud fra de enkelte gårdes græsningsret, beløb sig til ca. 130 stk., heri er medtaget de to kådneres dyr, idet de havde græsningsret på de fælles jorde. Af heste har der været forholdsvis mange. Det kan forklares med, at det dels har været dårlige trækdyr, eller at der skulle mange til for at klare de tunge redskaber, men det kan også tages som et udtryk for at heste var en god handelsvare, der lod sig eksportere i lighed med stude. Antallet af heste var ca. 50 og af får var der en ca. 80 stykker. Svinene blev sammen med kreaturerne jaget ud på bymarken, kun søer med smågrise blev hjemme og havde deres gang på bygaden og fortofterne foran gårdene. Efter Jordebogens opgørelse er der ca. 30.

Landsbyen ejede i fællesskab en tyr, der havde sit særlige indelukke eller tøjrringssted "æ buleng", en lille eng, der lig-

ger mod vest ind mod Ø.Højst-skellet.Om vinteren blev den på skift indstaldet på gårdene,hvor den fik en særlig pleje.

Øgene med føl var tøjret i "æ øgfen".Denne mark hører i dag til Gensgård.

Der blev før år 1700 holdt en del gæs,som havde et fælles tilholdssted.De blev vogtet af gåsepiger i "æ gåseng",et lille stykke markområde ved Hyndingdam.

I 1702 blev det,som det fremgår af en byvedtægt for Ravsted bylags vedkommende,forbudt at holde gæs i større målestok,idet de forurenede damme og vandløb.Man kan tænke sig ,at en lignende bestemmelse er blevet vedtaget i Hynding.

Her har vi så set i sammendrag,hvad de Hyndinger-bønder havde og leve af og betale skatter og afgifter af.Disse var vel ikke urimelig høje,og i gode tider til at leve med.Men der hvilede også andre forpligtelser på gårdene,skat til kirke,præst og degn,vedligeholdelse af veje,stier og broer,ikke bare lokalt, men også i herredet.Om afgifter til kirke,præst og degn giver Jordebogen fra Korup 1723 en meget fyldestgørende fortegnelse over,og vi kan vel ud fra denne drage parralleller til de Hyndinge gårdes forpligtelser.

Et eksempel:

<u>kirkeskat</u> :	årligt	6 dal.
<u>præsten</u> :	"	1 tdr. rug
do :	i penge	12 sk.
do :	smør af hver ko 1 1/3 pund	
do :	2 brød	(heraf får degnen 1/3)
<u>offer</u> :	årligt af mand og kone	18 sk.
<u>degnen</u> :	"	1 skæp rug
do :	"	1/2 gås
do :	"	2 brød
degneoffer:	" for mand og kone	6 sk.

Desforuden skulle man sammen med andre bønder i sognet være med til vedligeholdelsen 16 fag præstebolig og 13 fag degne- og skolehus.

Man kunne blive udsat for ubehagelige ekstraskatter. Når der krig og landet stod i våde, så blev der pålignet gårde afgifter, og disse havde, som vi også kender det i dag, en tilbøjelighed til at blive permanente. (kontribution 1688, magazinkorn)

Ugunstige klimatiske forhold som f. eks. tørke kunne betyde smalkost for mennesker og dyr, men også regnrige somre var en alvorlig sag. De lave enge kom let til at stå under vand, og høst og afgræsning umuliggjordes. Det gjaldt forøvrigt for alle bønder i Ravsted sogn - det var i engene man havde de sikreste og bedste afgrøder. (de grønne aktier)

"Troldrøgel"-en af de få ejendomme i sognet med et gammelt navn.

Alvorligere hjemsøgelser end de ovenomtalte kunne indtræffe, når fjendehære faldt ind i landet. Helt op til vor tid har f. eks. mindet om polakkernes hærgen holdt. (forøvrigt vore allierede i svenskerkrigene o. 1660). Har hørt en gammel Hynding-bonde omtale polakkerne - dog uden at han kunne angive nogle bestemte tildragelser. Det viser noget om, hvordan sådanne rædsels-tider satte sig i sindet og blev overleveret generationer igennem.

De forhåndenværende kilder giver os ikke klare forestillinger om bøndernes velstand i ældre tid. Man havde lært at sætte tæring efter næring og indrette sig under de givne forhold, og det at kunne få det daglige brød indfrie stort set de materielle fordringer, man stillede til tilværelsen. Vi har ingen opgørelser over løsøre fra gårde i Hynding, men derimod fra Korup i 1723. Det giver os et levende udtryk af, hvor beskedne bondehjemmene på vor egn var udstyret.

De Hyndinger-bønder havde forøvrigt en indtægtskilde ud over det, deres landbrug kunne give nemlig tørv: mosetørv og lyngtørv fra den udstrakte Sønderhede. Dem var der afsætning på også inden for sognets grænser.

At tørvene fra Hynding havde betydning bl. a. for de "Rafstejer", ser vi tydeligt af et brev vedtaget på Ravsted byting 1620. Heri gives der udtryk for stor bitterhed, og der blev vedtaget strenge repræsalier mod de Hyndinger, fordi man var blevet nægten retten til tørvegravning.

Om tørvegravning vil der senere blive berettet, når vi kommer til afsnittet om Hyndingholm.

LANDSBYENS UDSEENDE (se skitsekort)

I Udstykningsakterne 1768 støder vi på et marknavn, som ikke tidligere er kendt -heller ikke angivet i Sønderjydske Stednavne bd. III-nemlig Gammeltoft, i dag kaldet Søndermarken og hørende til Gensgårds jorde.

Mon der i dette gamle marknavn skjuler sig en antydning af at bopladsen oprindelig har haft en anden placering?-og at navnet Gammeltoft er brugt i modsætning til de senere nyanlagte tofter ved den ny bebyggelse. Et bevis herfor kan ikke fremskaffes, men noget tyder på, at bopladsen for århundreder siden har ligget lidt vestligere.

Landsbyen, som vi kender den i dag, var som de fleste landsbyer var anlagt " ved de fire veje, der vendte mod de fire verdenshjørner", hvor gårde og huse var anbragt langs den nord-syd gående bygade og allesammen på østsiden.

De tre veje findes stadig. Den fjerde er forsvundet. Den gik mod øst ned til engene og fortsatte så som sti over til Ravsted. ("æ kirksti"). Et stykke af de Hyndingers kirkesti er stadig bevaret i Ravsted, nemlig stien fra posthuset til Skolegade. På skitsetegningen for Hynding er de fire veje angivet. Den store Borrevej kom fra vest og drejede i et skarpt knæk ved byen mod nord og gik videre mod Alslev, og dannede som sådan på et lille stykke bygade.

Mod syd er bygaden fortsat i en vej, der er ført ud i bymarken, den nuværende asfalterede Hyndingholmervej.

Hvor disse fire veje skar hinanden-i det vi på sønderjysk kalder "æ Stjern"-havde byen sit centrum. Her har bylaget mødtes og holdt "grande" (grande =naboer), hvor byens fælles anliggender blev drøftet og beslutninger blev truffet. I fællesskabets tid altså før udskiftningen var mødestedet af overordentlig betydning. En af byen valgt oldermand har ledet mødet, og det er utvivlsomt ofte gået voldsomt til på dette sted. Enigheden kunne være

så som så med, og de former, man arbejdede sammen under, rummede utallige muligheder for uoverensstemmelser. Der er ikke efterladt nogle skriftlige vedtægter for Hynding-ejerlav, rimeligvis har der heller ingen eksisteret, afgørelser blev truffet i overensstemmelser med mundtlig overleverede tidligere truffne bestemmelser, som havde vundet "hævd".

I det daglige arbejde sørgede opsynsmændene for, at de bestemmelser, der blev truffet på "Grandet" blev overholdt. Denne bestilling er gået på omgang fra gård til gård.

Vi finder ikke i Hynding, som i de fleste andre småbyer i sognet, angivelse af nogen fælles hyrdeplads d.v.s. et sted, hvor byens kreaturer kunne samles til f. eks. malkning eller et sted, hvorfra de af byhyrden blev drevet ud om morgenen og hvortil de om aftenen blev drevet hjem..

Muligvis har "æ Stjern" med de tilliggende grønninger været så stor, at den i sig selv har kunnet tjent som sådan.

Af de gamle jorddiger, som omgav gårdenes tofter, er i dag intet levnet.

Når kreaturerne om aftenen kom hjem, blev leddene, der var anbragt ved de fire udfaldsveje forsvarligt lukket, og kreaturerne opholdt sig da natten over i det indelukke, som bygaden og de små fortofter (Fortene) til gårdene udgjorde. Dette område var fælles grund. Om morgenen jog byhyrden dem igen ud på overdrevet. Kreaturantallet var ikke større end een hyrde kunne magte opgaven, måske med hjælp af et par hyrde drenge.

Landsbyen har, så langt vi kan spore den tilbage bestået af otte halvgårde, men måske kun af 7 gårdhuse, idet vi i Tønder Len Jordebog 1543 ser, at to familier bebor samme gård. (gårdbrødre) Det kan være den, der senere bliver til en helgård, altså den nuværende Gensgård.

I Pontoppidans Atlas o. 1770 er anført, at der i Hynding var 7 gårde, 2 kåd og 2 huse.. Ser vi på det begrænsede bebyggelsesområde kan der, selv om folk boede snært i gamle dage, næppe har været plads til flere. "et betyder dog ikke, at der ikke i Hynding kan have boet flere familier, end det husenes antal angiver. Det er der i og for sig sandsynlighed for, idet der i de

Et af de gamle bondekåde i Hynding.

omtalte små huse, i kådene, ja, måske endda på gårdene har siddet lejere, de såkaldte indsiddere, der fik føden som daglejere på gårdene.

I Tønder amtsstues Oppebørelsesprotokol findes i 1719 to innerster anført, nemlig Hans Lassen og Christian Martens. De boede i et lejehus, der lå på Rasmus Hansens grund. Vi ved med sikkerhed, at der på den nuværende Bonnøch Thomsens gårdgrund har ligget et hyrehus, der senere tjente til beboelseshus for smeden. Det lå syd for gården med gavlen ud til bygaden - et langt stråttækt hus, som er forsvundet i begyndelsen af dette århundrede.

På modsat side af gaden lå en lille smedie, det blev senere vognskur, som er revet ned, og på grunden er et aftægtshus til Heine Jürgensens gård rejst i stedet.

Den sidste smed, der virkede i Hynding var Thomas "Smej". Han nedlagde sin virksomhed i 1897. Der hørte en smule jord til

smedehuset, en lille eng vest for Heine Jürgensens gård og en lille hedelod længere til vester, som stadig betegnes som Stine Smejs Hede.

Inden vi fortsætter med gårdens og andre huses beliggenhed, skal to vigtige funktioner i det gamle landsbysamfund kort omtales. Først smedens. Hans kunnen rakte ud over det, der havde med jern at gøre, han var som vi siger det på sønderjydsk "en klyd-desmej", der så at sige kunne løse alle håndværksmæssige opgaver i landsbyen. Han var i fællesskabets tid ansat af bønderne, og en del af hans løn har været "fribolig" i eget hus, eller som indsidder i et af kådene, sådan kender vi det f. eks. fra Korup, og bønderne har i fællig delt de dermed forbundne omkostninger. Hans arbejde havde fra gammel tid været omgærdet med respekt, og hans tilknytning til stedet som smed har været livsvarigt.

Et lille smedehus har ligget der, hvor vi ved den senere smedie har ligget. Den har oprindeligt været af en beskeden størrelse, og bønderne har ejet det i fællesskab. Når man skulle have smedet, har man selv måttet trække essn og selv medbringe de nødvendige træ- eller tørvekul.

Ved udskiftningen o. 1770 må vi formode, at smeden også er blevet selvstændig og har arbejdet for egen regning. Smeden fik ved udskiftningen lidt jord tildelt, det ovenfor anførte.

I det sydøstre hjørne af Hynding-ejerlav ligger "æ hiereng". Det var en del af hyrdens løn at bjerge hø her. Desuden har han ligesom smeden haft græsningsret til en ko og et par får. Også han, om han var gift, har haft en form for fribolig i et af småhusene eller som indsidder i en af gårdene. Var han ugift har han spist skiftevis på gårdene, det man kan kalde "det vandrende bord". Hvorlænge et fæstemål af hyrde varede kan der ikke siges noget om, men han har nok ikke været så fast i sin bestilling som f. eks. smeden. Om vinteren har der ikke været brug for ham, om han da ikke har haft boglige færdigheder, hvilket vel sjældent forekom, for da kunne han gøre nytte som "læsemester" for

børnene, for man har givetvis i Hynding ligesom andre steder i vor landsdel på et tidligt tidspunkt haft en såkaldt omgangskole d. v. s. undervisningen gik på skift på de forskellige gårde, hvor en "lærer" blev ansat og betalt af bønderne. I sådan en vinterskole forsøgte man at bibringe børnene de nødvendige færdigheder i læsekunsten.

Noget tyder på, at denne skoleform også er fortsat efter år 1800, hvor myndighederne ellers forsøgte at komme stærkere ind i billedet ved at stille krav om undervisningens indhold, om skolebygninger og lærernes uddannelsesforhold. For Hyndings vedkommende har man løst problemet ved ansættelse af en uddannet "lærermøder", men sluppet for at bygge skolehus. Når dette anføres, er det udfra kendskabet til at der har boet en lærerinde på Gensgård. Man kan endda vise det værelse, hvor hun boede. Senere er børnene gået til Ravsted skole til undervisning. Helt klarhed over disse forhold vil fremkomme, når Ravsted bys skolehistorie vil blive behandlet.

Fra et tidligt tidspunkt og i hvert fald helt sikkert efter konfirmationens indførelse, har børnene i Hynding, ligesom andre børn fra sognet besøgt degneskolen i Ravsted, hvor de har anammet, det vi kan kalde "børnelærdommen"-Trosbekendelsen, Fader Vor m. m.

Når jeg nu forsøger at give mine læsere et indtryk af landsbyens oprindelige udseende, må det tages med al mulig forbehold, idet udskiftningsakterne ikke er særlig fyldige, og fordi konturene af tofterne er så udviskede. Men lad os alligevel forsøge, og følger vi udskiftningsakterne, begynder vi ved den sydligste gård i byen. (Heine Jürgensen)

Den må have ligget i en toft syd for det tidligere omtalte hyrehus. Måske er den allerede i 1768 flyttet hen på dens nuværende plads, men den har da ligget på fællesgrund, og det var imod ældgamle byggevedtægter, der sagde, at der kun måtte bygges på toftejord.

Mærkeligt er det imidlertid, at gården får tillagt $117 \frac{3}{4}$ r. (180 r. = 1 demat) af Gammeltoft. Det kan enten betyde, at den allerede lå der, og at byggegrunden på det tidspunkt er blevet den tilkendt. Man kan måske også haft planer om at flytte den -grundet på medtagne bygninger-, og så givet den en mulighed for at flytte den nærmere til dens tildelte jorde.

Bag ved hyrehuset (det senere beboelseshus for smeden) kommer så gård nr. 2, Chr. Bonnick Thomsens gård. Den er efter brand 1969 flyttet lidt sydligere, men den har stort set den beliggenhed, den har haft fra heden old.

Gård nr. 3 eksisterer ikke mere. Det var oprindelig en gård på størrelse med de andre gårde i landsbyen, men allerede i 1763 er den blevet halveret, og halvdelen $\frac{1}{4}$ plov er lagt til gård nr. 7. Mig forekommer det, at der er en forbindelse mellem denne gård og så den lille ejendom, der har ligget lige øst for Gensgård. (forsvundet i slutningen af sidste århundrede). Denne ejendom lå i en smal toft, der lå nord for vejen op til Gensgård, og det kan have været en af tofterne til grd. nr. 3.

Som gård nr. 4 kom Gensgård. Den har ligget på række med de andre gårde i byen. I 1818 blev den af dens daværende ejer Nikolaj Hansen flyttet ud i dens jorde vest for byen.

Gård nr. 5 har ligget i Zeplucks toft, den er forsvundet o. 1840. Største delen af dens jordtilliggende hører i dag til Hynningdam.

Gård nr. 6, Peter Nielsens gård, ligger på den gamle gårdgrund, og det samme kan vist også siges om Matzenz gård, gård nr. 7.

Det gamle hus, der ligger på Peter Nielsens gårdgrund, er sandsynligvis det andet af de to "bondekåd med kålgård", der er omtalt i Jordebogen 1613.

Vi mangler så bare at placere et hus på den gamle boplads. Det må på et eller andet sted været klemt ind mellem gårdene.

Vi kan heraf forstå, at gårde og huse har ligget klinet mod hinanden, og det var også i overensstemmelse med gamle landsbyers opbygning. Det at bo snært sammen gav en fornemmelse af tryk og sikkerhed mod onde væsener, der ville gøre mennesker for-

træd. Alle huse har ligget solrette med gavlen ud mod bygaden. De var oprindelig bygget som langhuse (altså ingen længer) med "sædehuset" mod øst, dernæst lo og den vestlige del af huset indrettet som stald og møddingen blev da placeret lige op mod bygaden. Ved P. Nielsens gård er møddingen stadig placeret sådan. Gårdbygningerne var i gammel tid lave og af en dårlig beskaffenhed. Vi har nogle vurderinger af gårde o. 1700-dog ikke fra Hynding-og summen af et gårdhus beløb sig her til, hvad to følhopper eller otte tdr. rug kunne koste. Det giver os et indtryk af, hvor dårligt man boede.

Efter at udskiftningen af jordene var til endebragt og godkendt o 1780 var der skabt mulighed for at der kunne ske en udflytning af gårdene. De før omtalte bondekåb fik jorde på Holm, le fik hver 7 demat agerlænd og 7 demat hede, og bønderne i Hynding hjalp dem med at rejse deres beskedne hedeboel. Det er sket o. år 1770.

Også mod nord er der på et tidligt tidspunkt bygget nye hjem, det var også et par beskedne ejendomme: Hyndingdam og Trolldrøgel. De blev bygget på hedelodder fra gård nr. 5.

Om den første ved jeg, at der i 1801 boede en mand ved navn Bertel Christensen og hans ejendom var på en $1/6$ boel. Denne ejendom erhverves i 1835 af Gottlieb Reisner Jessen Hansen, en søn af Nikolaj Hansen i Hynding. Denne G.R.J. Hansen gifter sig i 1835 med datteren på den gård, der har ligget i Zeplucks toft. Gården er sandsynligvis kort derefter blevet brudt ned og dens jorder lagt til "æ Dam", og avlsbygningerne her er da blevet udvidet. Gården har fået navn efter det gamle marknavn Damagre.

Min viden om den anden ejendom går ikke så langt tilbage. Den fik navnet Troldrøgel (røgel betyder en lille forhøjning) Der kan her have været en lille kunstig eller naturskabt forhøjning, hvortil der var knyttet historier om trolde.

De to andre ejendomme ved tværvejen til Højst er bygget o. 1907, bygget med penge fra Kiel, de såkaldte rente gårde.

Et par gamle dokumenter.

Så længe der har været mennesker til har der været strid om dit og mit. De eksempler, der her skal fremdrages er vidnesbyrd derom.

Det første dokument skriver sig helt tilbage til 1480 og taget fra Løgumbogen (Fotokopi s. 19 a)

Det er Anders fra Hynding og hans naboer, der med vold har ranet hø fra Slørkjær og Slørkjærflø. Det er de lave arealer, der ligger sydvest for det nuværende Frifelt og hørende til denne ejendom. Som det fremgår af dokumentet, havde det lille vandløb (navnløs), der udspringer i Gammeljordene, Ravsted Ejerlag, løbende i sydvestlig retning mod Øster Højst, hvor det går ind i Arnåen, gennem hundrede år dannet grænsen mellem de Hyndingers og Klosterets jorde.

Denne grænse har de Hyndinger -bønder ikke villet respektere, og de er derfor blevet stævnet til tinget i Slogsherred for at dømmes (Ransnævn).

Under forsæde af herredsfoged Jes Tamssen, Ravsted, Otto v. Campen, høvidsmand, Lille Tønde, samt hans Knabe Eggert Gørdssen og Michel i Busholm, der kan have haft dette jord i fæste af Klosteret, bliver de dømt som ransmænd, og et nyt tingsvidne bliver udfærdiget, der for fremtiden besegler Klosterets ret til disse marområder.

Det andet dokument skriver sig tilbage til 1620. Det er ny strid, denne gang med de Rafstejer-bønder. (fotokopi s. 19 b)

I begyndelsen af dokumentet omtales de Ravsteder-bønders tålmodighed med de Hyndinger. De har færdedes over de Ravsteder enge næsten efter behag, har lavet veje og stier og drevet med kreaturer, som det passede dem, og det har været De Rafstejer til stor skade.

Når de indtil nu har fundet sig i det, var det på grund af de fordele, de havde ved tørvegravningen i Hynding. Men da de Hyndinger nu har opført sig så formasteligt at leje tørvejorden ud til andre, tages skeen i den anden hånd. Der anføres alvorlige repræsalier mod de Hyndinger, som de Rafstejer bønder for-

Jet tingiswinde ad VIII Ransneffning aff Sluxherrit offuer fuore *Ande*
 y Hynning oc hans Naaboer iet fult Rhann fordi dhi med wold
 bortranthe det Høe wdaff Sløerkier oc Sløerkierflye siden
 Sandemend gjorde Marckenschiel.

Alle mend thette breff seer eller høre lesse hielffe wij Jes Tamssen i Rabstede herritsfogit paa Sluxherrits ting, Otte van Campen hōwitsmand paa Lille Tundur, Eggert Gōrdtlen Knabe, oc Michel i Busholm ewindeligh med Gud: Kundgiøre wij forskreuen mend medt thette wort obne breff ath Aar effter gudts byrd MCDLXXX paa det andet, Onsdag nest for S. Michaelis dag waar schicket for os oc for flere dannemendh som then tijd nerwerendis whaar paa Sluxherrits ting, hedlig fader her Abbet Claus aff Lugum Closter, huilken som haffde til krafft raauens neffning oc thennom i hender haffuer sworn, ad görre touff offuer Anders i Hynning oc hans medbyggere i thett same stedt, huilke som haffuer bruket Closters egendhøem som kallis Sløerkier oc Sløerkierflyde, huilke egendom di haffuer bruket siden Sandemend gjorde touff oc lagde Marckensschel mellom Alseff oc Hynning med ett fult wold oc welde, oc bort förde med rhann mod her Abbet hans minde, huilke egendom Lugum Closter haue haffd wlast oc wkierd i hundre Aar och der till, oc haffuer her Abbet medt sine hedlige brödre, giffuet sin louff paa Lagheffilt paa forskreffuen egendom, och haffuer der obne beseglet breff paa, huilke forskreffue neffning wdginge. Som waare Michel i Buszholm, Tyge Jenssen y Loctrup, Madis Persen i Lundh, Per Godtschenen i Byllerup, Boo Lille i Høstrup, Elche Persen i Goeszkuer oc Jes Madtsen i tinglöff, huilke forskreffue mend wdginge medt ien röst oc raad igien komme, suorre Anders i Hynning oc alle hans medbyggere som haffuer bruket fornensse egendom med hannom eth fult marck rhann offuer thennom saa gud hielpe, Effter thesse ord oc ærendhe opstod hederlig mand her Abbet Claws aff Lugum Closter, bad olm eth tingis winde huilke han eschet, fick oc framledde eth fult tingis winde med VIII dannemend, som waare Tuge Terckelisen i Wollerup, Henrich Persen i Høstrup, Christen Nielsen y Røerkier, Mas Lassen i Tinglöff, Las Madtsen i Brevadt, Tyge Nielsen i Ræbell, Nis Jonssen i Wollerup oc Chresten Madtsen i Smeager. Huilke VIII dannemend wdginge, oc igien inden IIII tinge stocke komewonne paa theris tro oc fande med ien endrechtelig röst, att thi haffde dett tydelig hörd inden IIII stocke, att Rhanns Neffningh haffde sworet Anders i Hynning oc hans medbyggere i thet samme stædt ett fult mark rhann offuer thennom saa gud hielpe: Att saa ehr gangen och farn i alle made som fore stander, thett winde wij forskreffuen mend med woor enzegell hengendis neden for thette breff, giffuet och schreffuit aar och dag som for stander.

Jet breff paa ien fierde part Alse Otting y Drawidt skow.

Omnibus presens scriptum cernentibus T. dei gratia Ripensis episcopus salutem in domino sempiternam: Quoniam March Rüth de loco dei monachis quartam partem de Alseff Otting in filia Drawidt pro XVI marchis denar. prout a fidi dignis intelleximus, vendidit & scotauit, Et hoc idem fecit in presentia Venerabilis predecessoris nostri domini Esgeri Ripensis Episcopi sicut in literis suis patentibus super hoc confectis plenius continetur. Mandamus heredibus dicti

Bekender vi alle indbygger vdi Rabstede, effterdy at vj y sandhed haffuer forstanden, at dy Hynding meend, huilke till denne dage megidt godt haffuer haffuidt så vell aff vorre marck som Anderlundz-Made, oc dj jmod jgen haffuer giordt oss meget foerredtlighed oc skade till denne dag, saa veell sielff med dierres mange Kierkestyer oc Veye, som dy gjørre mit igiemmell vorres Eng oc Korn tuerdt øffuer alle Dyger, som alldrig Vey heller Sty haffuer verret, saa vell som med dierres Kredroefft dermit dj haffuer forderffuet vorres Eng oc Marck, deraff vj arligen giffue høye Offrichhed billige Tinst, huilkedt vj jndock aldt sammen till denne Dag medt stoer Tallmodigheed haffuer holden den nem till Godee, oss till stoer oc merkelige Skadee for den Skyld, at dj skulte lade oss nyde det jgien, at vj mattee foer jen billige Pending, saa veell som andere ohmleggendes Byer y dierres Mossetørff at graffuee.

Meen effterdy vy er nu kommen vdi visse Forfarendheed, at dj foerkøber anderre ohmleggendes Byer, der dy jntens godt gyffue aff dierres Marche, som dj haffuer aff vorrees, oc haffuer giordt jeen Contract jmod oss, at dj ville anter leedt veedt oc oss vleiligt Torffjoer med vbillige Condition ohm dieres Kreedroefft paa vorres Mark lade tilkomme, eller ocsaa ohm vj icke ville samtøcke med dennum i denne vbillige Condition, daa ville dj sledt jntens lade oss faa.

Daa haffue vj icke lenger kunde tillsee vorres storre abenbarlig Skadee, som vj faer jen føyer Ting till denne Dag haffuer foerdragen, derfoer haffuer vj verrit alle tillsamme oc giort med huer andree sadan jen Beskeen, at vj ville hersefterdags bedree giffue Achtt paa vorres Mark, æd dj Hunding Meend icke saaledes her effter schall anter sielff med dierres vbørlige Kirkestyer forderffue vorres Diger, Eng eller Koren, heller anter dierres Kree forderffue eller vrede vorres Marck, oss oc vordt Kree

till stoer Skade.

Derfoer dersom Hunding Mendz Meend sielff hereffter giørre sådan vbillige Veye oc Styer,daa ville vj alle som jen Mand forfølge dennum effter Loeff oc Land-Redt.

Och dersom Hunding Mendz Kreedrøfft , verre sig Øeg,Kree, Swinn,Foer,Gies anter faer Høest eller effter Høest,verre sich Vinter eller Sommer,kommer paa vorres March,daa ville vj indskøte det huer Mand,som finder det paa vorres March,veed denne effterfølgendes Brøde,at dersom nogen aff Rabsteds Naberne,det verre sig huem det er,der købber Joer eller fester Joer,oc vj andree kan dette foermerke,,at hand vill icke tage dierres Kreter jnd, saa vell,som vj andree,der haffuer jntens feest eller køefft, daa schall hand betalle denne effterfølgendes Brøde,som er 5 Daler till Herschap oc till vorres Hargesfaugget 1 tund Haffuer,oc till Byen 2 Tunner dobbelt Øell.

Aldt dete forskæffene ville vi holde faest,alle wj Jndbygger i Rabstede.Och dersom dj ville alle gaa fraa denne Bevilling, vden 1 eller tu,oc den vill holdde det hier,daa schall alle dj anderre Naberne giffue den forskreffuene Brøde vd dj som bryder dette Vilkoer.Aldt dete bekende vj alle Jndbygger y Rabstede fast adt holde først vdj 20 Aar.

Och till yder(====) Windesbyer seter wy Worres Hand oc Merke neden under dette Breff.

Dat. Rabstede efter Paaske Ao. 1620.

Paa Naabornis Samtøck oc Begiering haffuer ieg Johannes Thomæus vnder schreffuit dette Breff min egen Hand.

Herefter kommer de andre boelsbesidders underskrift,de fleste af dem "midt egenn Hand".

Ravsted vejvedtægt fra 1620 findes indskrevet på et fofioark i Landsarkivet i Åbenrå (C VI, 7 .1112)

pligtiger sig ved strenge bøder at overholde de næste 20 år.

Christian Bonnichsen Thomsens gård
(brændt 1969)

Udskiftningen af jordene i 1768.

Som de første i sognet begynder de Hyndinger bønder i 1768 at udskifte deres jorde og gøre sig fri af fællesskabet. De gør det uden tilkald af officielle repræsentanter for myndighederne, derfor er der heller ikke blevet nedfældet skriftlige optegnelser over forhandlinger i forbindelse med udskiftningen.

Der har nok her som andre steder været mange uoverensstemmelser. Et brev fra herredsfogden i Ravsted af 15. sept. 1777 (s. 0) giver os et klart bevis herfor. Forøvrigt gik der over ti år, inden man fik sendt udskiftningsakterne frem til myndighederne til godkendelse.

Som sagt, man tog sagen i egen hånd og lejede en landmåler fra Niebøl , en hr. P. Petersen, der straks gik i gang med at opmåle og bonitere jordene. Sønderhede blev ikke i første omgang taget med. Den blev først opmålt og delt i 1770. De to bondekåd

blev først skiftet ud. De fik som før omtalt hver 14 demat ager-jord og hede på Holm.

De 7 gårde fik da ellers en jordtildeling som følger:

Nr. 1. Heine Jürgensen

ejere: 1744 Niels Thomsen
 1776 Antoni Lorenzen
 1777 dennes hustru Maria Lisbeth
 1805 Lorenz Paulsen Thomsen
 1850 Anthoni Lorenzen Thomsen

 1768 iflg. udskiftningsakter:

ager: sydligst på Holm, hvorover der går en fællesvej 13 de. 105 r.
 sydlig på Horst- og Vandager 19 " 143 "
 dito, den samme vej, også her går en landevej
 mod vest -i Gammeltoft v. landevej mod vest _____ o de. 117 $\frac{3}{4}$

summa* 34 de. 6 $\frac{1}{4}$ r.

eng: Grønjord (drøv), østen Horstager 4 de. 24 $\frac{1}{2}$ r.
 dito i Vestereng 5 " 16 $\frac{1}{2}$ "

summa : 9 de. 41 r.

hede : østen og vesten for Holm 2 de. 134 $\frac{1}{4}$ r.
 herover en drift og høvej

syd for Horstager 16 de. 58 r.

østen og vesten for Horstager 32 de. 37 $\frac{3}{4}$ r.

østen og norden for Vandager 6 de. 119 r.

ved siden af drift og høvej

i Vestereng 4 de. 46 $\frac{1}{2}$ r.

summa : 62 de. 35 $\frac{1}{2}$ r.

1857 sælger Anthoni Thomsen til Søren Sørensen-konsessioneret
 slagter-og besidder af et gårdsted på Hynding mark 30 de 70 r.

No. 4.

Hier Schilling.

No 37067

Ich habe den jüngsten des Hofes
 in Wien in Wien, Bogen 1777.
 1777. das selbige bei der von jüngsten
 Hofe nützlich befohlen
 action sind gründerhaftes Leben
 Leben, verantworten worden, und dass
 die Verantwortung. Die die besten
 guten Baum; als werden die gesamten
 Hofeungstheorien in Wien sind
 liegt, die die Verantwortung sind
 selbst bekanntes Noter und
 innerhalb 15 Tage ab ein in original
 bei der jüngsten, oder in
 Hofeungstheorien in Wien
 Bogen 15 Sept. 1777.

Bedecke

Nr. 2. Bonnich-Thomsen

Ejere: 1735 Nis Petersen
 1768 Christian Petersen
 1773 enken Anna Malene Christens
 1784 Peter Christensen
 1789 Peter Hansen
 1831 Jacob Hansen
 1835 Martin Jessen Hansen (søn af Nikolaj Hansen,
 Hynding)

----- På denne gårdgrund lå et hyrehus.

1768 iflg. udskiftningsakter

ager:	østligst på Knivsvang	3 de. 173 1/2 r.
	nordligst på Holm, derover en	
	fællesvej	13 de. 105 1/2 r.
	vestligst på Horst og Vandager	11 de. 145 r.
	Hauringager, der går en markvej over	4 de. 143 3/4 r.
	summa :	34 de. 47 3/4 r.

Grønjord: (drav)	ved Vandager	2 de. 167 1/4 r.
	næstsydligst i Vestereng	4 de. 177 r.
	i den østlige hustoft	20 r.
	sydligst i øgfenne	3 de. 1/2 r.
	summa:	11 de. 5 r.

Hede :	om Holm	8 de. 95 3/4 r.
	vesten for Horstager, derover en	
	markvej	7 de. 1/4 r.
	østen for Vandager	5 de. 99 r.
	syd for samme	80 r.
	syd for Hauring ager	1 de. 126 3/4 r.
	øst og syd for Knivsvang	5 de. 155 1/4 r.
	i Vestereng	19 de. 148 1/2 r.
	i Øgfenne	1 de. 136 r.
	summa :	50 de. 121 1/2 r.

Nr. 3 nedlagt ejendom.

Ejere: Har ikke kunnet finde den i Skyld-og Panteprotokoller.

1768 Peter Jessen

Oprindelig en 1/2 gård-i 1768 en 1/4 gård-må have ligget mellem
Bonnich Thomsens og Gensgårds, da den endnu ikke var udflyttet.

iflg. udskrift af udskiftningsakter.

Agerland:	på Knivsvang	10 de. 123 3/4 r.
	på Gammeltoft	6 de. 128 1/2 r.
	summa:	17 de. 72 1/4 r.
Drav :	ved Knivsvang	1 de. 4 1/2 r.
	sydligst i Vestervang	6 de. 15 r.
	summa :	7 de. 19 1/2 r.
Hedejord:	syd for Knivsvang	0 de. 131 r.
	vest for samme	2 de. 119 1/4 r.
	vest for Gammeltoft	0 de. 167 r.
	samme sted syd	1 de. 100 r.
	i Vestereng	23 de. 74 r.
		29 de. 51 1/4 r.

Nr. 4. Jakob Madsen Petersen

Ejere:	1744	Jes Hansen
	1768	Hans Jessen
		Hans Jessens enke Marina
	1795	Nikolaj Hansen
	1836	Hans Jessen Hansen
	1860	Jakob Madsen Hansen

1768 iflg. udskiftningsakter.

Agerland:	På Gammeltoft	31 de. 67 1/4 r.
	på Folkjær	31 de. 86 3/4 r.
	i Kooge	8 de. 66 1/2 r.
	summa :	<u>71 de 40 1/4 r.</u>
Drav. :	norden for Gammeltoft	2 de. 160 r-
	på samme sted -syd for	2 de. 34 r.
	vest for Flkjær -nord	5 de. 148 3/4 r.
	i midten	153 r.
	mod syd	2 de. 12 r.
	øst for Kooge	91 1/2 r.
	ved den østlige toft	16 r.
	i Vestereng	11 de. 98 r.
	summa:	<u>25 de. 173 1/4 r.</u>
Hedeland :	østen for og i Gammeltoft	83 r.
	norden og vesten om samme	7 de. 28 3/4 r.
	om Folkjær	75 de. 15 r.
	i Vestereng	8 de. 11 r.
	summa:	<u>90 de. 137 3/4 r.</u>

Nr. 5.

nedlagt gård-har ligget i Zeplucks toft.

Ejere:

1735 Hans Michelsen
 1772 Christen Petersen Solderup
 1775 Peter Matthiesen
 1779 Jes Hansen
 1783 Hans Poulsen
 1783 Peter Christensen Schmidt
 1788 Christen Nielsen
 Peter Hansen
 Jacob Hansen
 1815 Jørgen Petersen
 1835 Lena Petersen, datter af Jørgen Petersen og
 brudgom Gottlieb Reisner Jessen Hansen, ejer
 af 1/6 boel på Dam. Denne lille gård ejes i
 1801 af Bertel Christensen og hustru Karen
 f. i Rurup. Sønnen Christen bliver i 1801 gift
 med Maren-datter af P. Christensen Schmidt-
 1/2 boelsmand i Hynding.
 1872 Jørgen Hansen.

1768 iflg. udskiftningsakter.

Agerjord:	på Basholm	7 de.	43 1/2 r.
	på Damager	6 de.	58 1/2 r.
	på Vydevang	15 de.	85 r.
	på Folkjær	5 de.	41 1/2 r.
	summa:	<u>35 de.</u>	<u>27 r.</u>
Drav:	omkring Basholm	7 de.	84 1/2 r.
	ved Damager	3 de.	17 1/2 r.
	ved Vydevang	8 de.	34 r.
		<u>18 de.</u>	<u>136 r.</u>
	herfra til Christian Schmidt	<u>1 de.</u>	<u>74 r.</u>
	summa:	<u>17 de.</u>	<u>62 r.</u>
Hedejord:	omkring det anførte agerland	61 de.	67 r.
	herfra til Chr. Schmidt	<u>1 de.</u>	<u>175 r.</u>
	summa:	<u>59 de.</u>	<u>52 r.</u>

Nr. 6. Peter Nielsen

Ejere:	1744 Christen Hansen Schmidt
	1779 Peter Christensen Schmidt
	1828 Johannes Petersen Schmidt
	1860 Enke Anne Margrethe Schmidt

iflg. udskiftningsakter 1768.

Agerjord:	på den Nørreemark	23 de.	116 r.
	i Havrefennen	<u>5 de.</u>	<u>114 r.</u>
	summa:	<u>29 de.</u>	<u>50 r.</u>
Dravjord:	nord for Nørreemarken	8 de.	1/2 r.
	fra den østre husplads		49 1/2 r.
	fra den vestre husplads		10 r.
	fra Chr. Solderup	1 de.	74 r.

	fra Øgfennen mod nord	108 r.
	længre mod syd ved samme	1 de. 100 r.
	summa:	11 de. 162 r.
Hedejord:	omkring Nørremark	39 de. 10 3/4 r.
	fra Chr. Solderup	1 de. 175 r.
	i Øgfennen	1 de. 7 1/2 r.
		42 de. 13 1/4 r.

Nr. 7. Hans Matzen

Ejere:	1735	Martin Poulsen
	1744	Peter Petersen
	1767	Martin Petersen
	1771	Nis Bossen
	1771	Bohe Petersen
	1809	Ludolf Lorenzen
	1845	Hans Hansen

Denne gård var i 1768 3/4 plov og fik i 1768 flg.
jordtilliggende.

Ager:	på Nørremark	49 de. 60 r.
Dravjord:	øst for Damager	13 de. 75 r.
	vest f. samme	3 de. 15 r.
	fra den vestre husplads	33 1/4 r.
	fra den nørre do	156 r.
	fra Øgfennen	1 de. 173 3/4 r.
	summa:	19 de. 9 1/2 r.
Hedejord:	syd og nord for Nørremark	36 de. 166 r.
	i Øgfennen	4 de. 80 r.
	summa:	41 de. 66 r.

Vi lægger mærke til, at kun agerjorden og den deri og omkringliggende hede blev delt i 1768. Også dravjordene, det var små lave områder i ager- og hedejord, blev delt. Engene er ikke omtalt i udstykningsakterne. De må altså på daværende tidspunkt allerede være delt. Sandsynligvis er fordelingen af disse fundet sted i åre omkring 1725, da blev f. eks. engene i Ravsted ejerlav indgrøftede og fordelt mellem gårdene. Indtil da havde også disse ligget i fællig.

For Hynding-ejerlavs vedkommende var det de såkaldte Træenge, der ligger ned mod Hvirrlåen. Navnet "Træ" kommer af det gamle danske ord -trætte, der betyder strid. Det kan være strid om fordelingen, der kan have givet disse enge navn. Om denne strid, hvorom der ikke kan findes noget skriftligt nedfældet, er der mundtlige overleveringer, som er tilgået mig fra en gammel Hyndingholmer bonde.

Af andre enge kan nævnes "æHorse", Vesterengene, samt de lave arealer ned mod de østforliggende Ravsted enge. Et naturligt vandløb dannede her skellet mellem de to ejerlag. Også mod nord ved vandløbet, der afvandede Sløerkjær o Sløerkjærfly kan der være tale om små engarealer, der er blevet delt på forangivne tidspunkt.

Jeg har ikke kunnet finde optegnelser herom, og muligvis er opdelingen sket uden myndighedernes indblanding, og skriftlige forhandlinger derom har da næppe fundet sted. De Hyndinger-enge har også været af relativ begrænset omfang, og godhedsgraden har også været så som så, i hvert fald for Træengene og Vesterengenes vedkommende, idet de var fyldt op af brede og magre sandrygge.

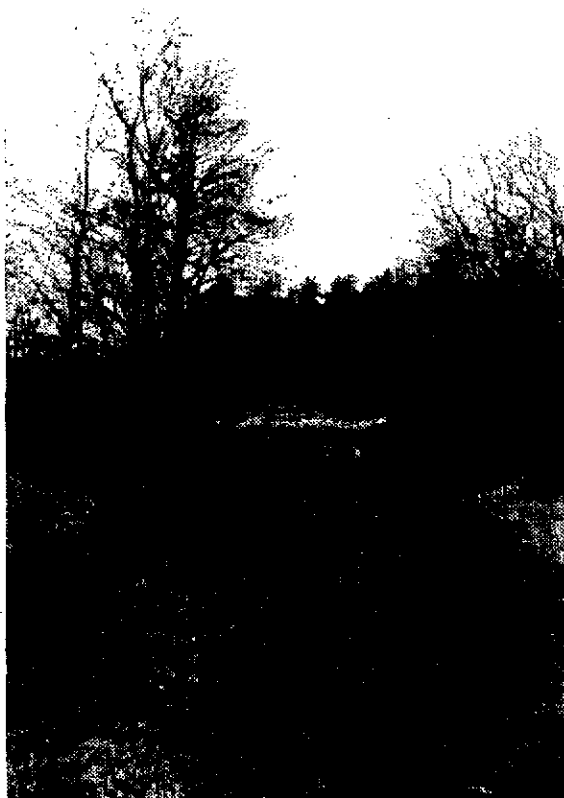
I 1770 bliver den store Sønderhede målt op og delt. Det er den samme landmåler, som før omtalt, der dette efterår går igang med arbejdet. De 14 de., som var tildelt de to kådnersteder på Holm var taget fra, og også et beskedent areal helt mod syd ind mod Ø-Højst sogneskel var allerede i 1762 afstået til myndighederne til oprettelse af to små kolonistbrug (kartoffeltyskere), men herom senere.

Der blev da ved opmålingen tilbage at fordele mellem bønderne 318 de. og 90 1/4 rode. Det var stort set en samlet hedeblade med små mellemliggende mosearealer. Det eneste moseareal, der er nævnt med navn i udskiftningsakterne, er Horsagermose, mosen der har ligget nord for vejen op til Steinbecks ejendom.

Vi finder også på "æ Sønderhede" et par enkelte små dyrkede agre på en tre demat land tilsammen, beliggende dels ved "æ Hyepold" og dels ved "Bashye". Ved "æ Hyepold" blev bønderne også enig om at beholde en demat hedejord i fællig til sandgravning. Stedet kan tydeligt påvises i dag, og man ser der dybe huller i terrænet på begge sider af den tidligere der forbiløbende "Store Borrevej".

Den lille ejendom på den 1/4 plov, Peter Jessens ejendom, fik ingen tildeling af hedejorden. Den blev da delt mellem 6 gårde, som følger:

nr. 1.	Niels Thomsen	57 de. 15 r.
nr. 2.	Christian Petersen	31 de. 21 r.
nr. 4.	Hans Jessen	65 de. 5 r.
nr. 5.	Christian Solderup	41 de. 78 r.
nr. 6.	Christian Schmidt	48 de. 63 r.
nr. 7.	Marten Petersen	73 de. 125 r.

"Den Store Borrevej" lige øst for "æ Hyepol"

Andreas Nissens ejendom i Hyndingholm.

SØNDERHEDE-HYNDINGHOLM.

Den første bosætning på Sønderhede (Hyndingholm) fandt sted i begyndelsen af 1760 serne, det var to kolonisthuse, placeret sydligst på heden ind mod Øster Højst sogneskel. Disse fik sammen med et kolonisthus i Horns, et i Solderup, to i Fredstrup, et i Lendemark og et i Bylderup det klingende navn Julianenberg, opkaldt efter kong Frederik d. Femtes anden dronning Juliane Marie.

Efter forhandling med Rentekammeret var disse hedearealer stillet til rådighed, det var "hvad undersåtterne mente at kunne undvære". Der kom førøvrigt til Ravsted i efteråret 1762 flere kolonistfamilier, som blev indkvarteret i gårde og huse. Af dåbsprotokollen fremgår det, at mange kolonistbørn blev døbt i dette efterår i Ravsted kirke.

Disse kolonister kom fra krigshærgede egne i Pfalz, Hessen og Baden, og de var blevet indkaldt gennem regeringen, der gennem flere år havde syslet med planer om opdyrkning af den jy-

ske hede, og samtidig opnå en forøgelse af landets produktive befolkning. Forskellige forhold bl. a. dårlig forberedelse og de nørrejyske heders uegnethed for opdyrkning gjorde, at de slesvigske heder blev optaget i koloniseringsplanerne, og talrige af de indkaldte kolonister blev dirigeret til vore egne.

Den 12. oktober 1762 kom da et vogntog til Ravsted sogn med kolonister. Bønderne herfra havde fået ordre til at hente dem fra Kravlund og hertil.

Meget tyder på, at den stedlige befolkning har set med uvilje på disse fremmede elementer, og samkvemmet med dem har langt fra været gnidningsløst. Allerede i foråret 1763 blev der foretaget en udsondring, fordi der blandt dem fandtes "unyttige og uduelige folk". Mange var skrøbelige, andre var dovne og opsætsige, og de var for en stor dels vedkommende ganske uduelige til landbrug.

Der ville forøvrigt have muligheder nok i et sogn som Ravsted.

Halvdelen af sognet lå hen i hede, men der blev kun oprettet de tre før omtalte ejendomme, hvor tre familier fik deres nye hjem. De øvrige kolonisters skæbne her i sognet er ukendt for os. Nogle er sandsynligvis rejst hjem igen, andre har ladet sig lokke af kejserinde Katharina af Ruslands opfordring om at komme dertil og grundlægge en koloni ved Astrakan.

De højtsvungne planer om kolonisering blev stort set en fiasko og hurtigt opgivet, ikke mindst, fordi det havde påført staten store udgifter. Til hvert sted i hedekolonierne udlagdes ca. 30 byskæpper jord (1 byskæppe = 33,635 ar) med mulighed for senere forøgelse. Staten bekostede husenes opbygning, skaffede besætning og inventar, og foruden andre begunstigelser tilsikredes der kolonisterne 20 års skattefrihed.

Var de tilrejsende kolonister af en blandet beskaffenhed, så må man også i retfærdighedens navn tilføje, at de muligheder som staten havde stillet dem i udsigt, og de løfter, der var blevet givet dem, slet ikke i overensstemmelse med virkeligheden.

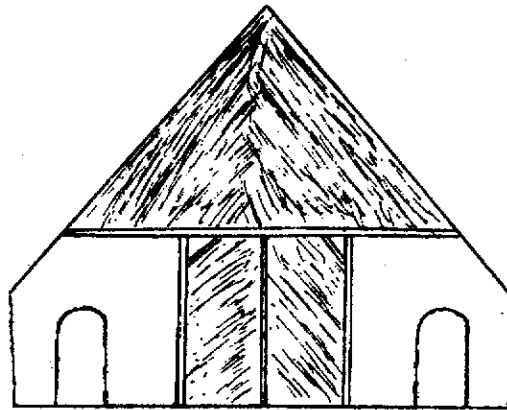
En kolonist, der nåede hertil udtalte: "Der var lovet os et land med kløver til knæene, det fandt vi ikke, men derimod lyng til bukselinningen".

Disse kolonister benævnes også "kartoffeltyskere", fordi man har antaget, at de har indført kartoffelen til landet. Den kendtes nu før. Men de har utvivlsomt medvirket til dens ud-

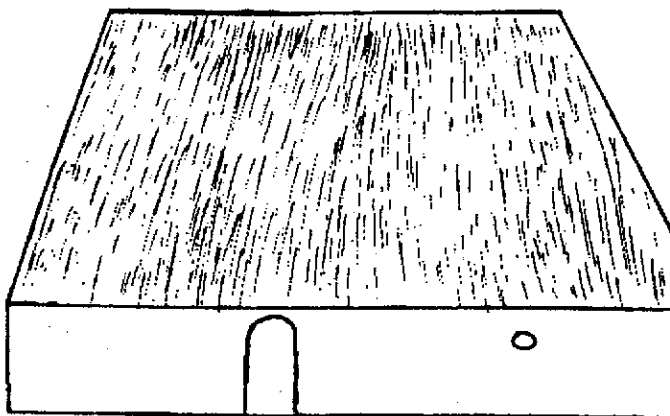
bredelse, idet kartoffelen under de fattige forhold, hvorunder kolonisterne måtte friste tilværelsen, blev hovedbestanddelen af deres daglige føde.

De oprindelige kolonisthuse er i dag forsvundet, men hvor de har ligget, finder vi stadig en ejendom i ændret skikkelse.

I Slogs herreds retsarkiv fra 1802 finder vi en fortegnelse over kolonisterne i Slogs herred. Her finder vi følgende navne: Peter Kraus, Horns, Niels Kraus, Hynding og Niels Krüger, Hynding.

Gavl.

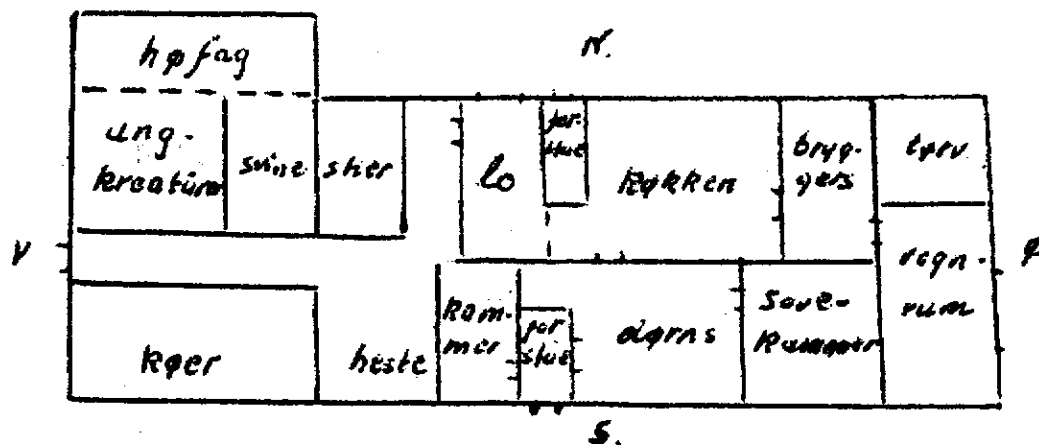

Langside.

De forsvundne kolonisthuses udseende.

I 1771 blev to kåd udflyttet fra Hynding by til det markområde, man kaldte Holm. Her var der ved udskiftningen tildelt de to bondeskåder hver 7 de. agerland og 7 de. hede. Navnet "Holm" kommer af ø eller halvø, og det betegner i dette tilfælde nogle højereliggende agre mellem engene "æ Hosse" og "Trætteengene"

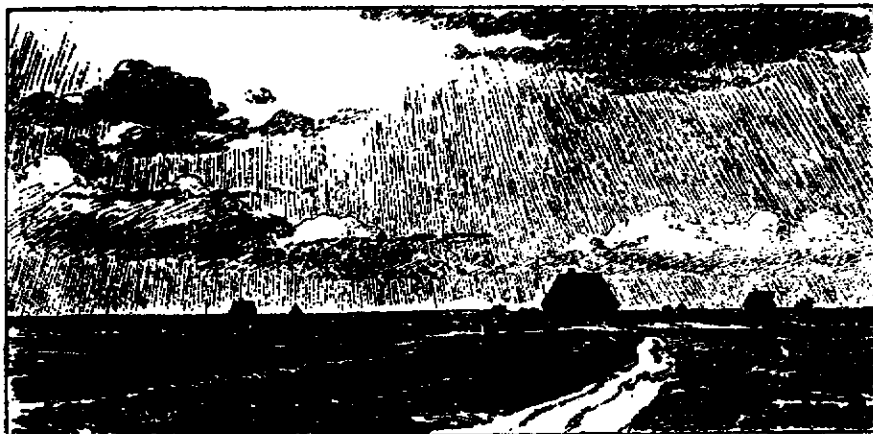
De Hyndinger-bønder hjalp udflytterne med rejsningen af nye bygninger. Men de var beskedne og blev meget dårligt sat op. Andreas Nissen, hvis far overtog den ene af ejendommene i 1901, har fortalt, at man ikke frygtede tordenvejr så meget som stormvejr. Da knagede det i det spinkle bjælkeværk, og man frygtede hvert øjeblik, at bygningen kunne styrte sammen.

En grundplanstegning, der viser husets indretning.

Da Andreas Nissen i 1901 overtog ejendommen var dens jordtilliggende forøget til 39 de.-17 tdr. agerland og 22 de. hede. En af markerne, der hører til ejendommen bærer navnet "æ Slavtefen". Den er på 6 tdr. land, og det fortælles, at denne mark er blevet kultiveret med en spade af en slagter. Dette kan da ikke være andre end Søren Sørensen, der var autoriseret slagter og boede i Hynding omkring 1850. Hedejorden tilhørte gårdejer L.P. Thomsen i Hynding. Når Søren slagter en sommer havde brudt et stykke hedejord og dyrket det, inddrog gårdejeren det næste år til eget brug. Men Søren Slagter blev ufortrødent ved, indtil hele marken var kultiveret.

Samme Søren Sørensen overtager ovenanførte ejendom og erhverver i 1857 af Anthoni Thomsen den af ham kultiverede mark med omkring liggende hede og mose (æ Horsemose) ialt 30 de. og 70 r.

Kolonisthuse på den slesvigske slette.

Ejendommen blev i 1912 udbygget med nye staldlænger. I dag er det gamle stuehus også forsvundet og erstattet af et nyt og moderne.

Gården ejes i dag af Andreas Nissens svigersøn Svend Åge Brodersen.

Det andet bondkådd, der blev oført i 1771, ejes i dag af Christian Sørensen. Det gamle hus er forsvundet og en ny moderne ejendom er rejst på stedet, og også her er jordarealerne stærkt udvidet.

Den næste ejendom i rækken ejes i dag af Villy Wede. Også dette landsted var oprindelig en meget beskeden og uanselig he-deejendom med ringe jordtilliggende. Vor tidligere sognerådsformand Andreas Jensen Lorenzens forfædre har ejet den, indtil den kom i Hinzels slægtens eje. Hvor det gamle hus lå, ligger i dag en ny ejendom.

Fortsætter v langs vejen kommer vi til Verner Tofts ejendom, liggende på østsiden af vejen. På vestsiden ligger Marinus Nielsens ejendom. Disse to ejendomme var oprindelig en ejendom og lå der, hvor V. Tofts gård nu ligger.

Det var oprindelig kun et beskeden hus indrettet til to familier. I den ene ende boede Eskild Nissen og den anden broderen, Hans Peter Nissen.

Til ejendommen hørte 4 tdr. land, som var blevet opdyrket med spade.

Omkring huset var der kastet et jorddige for at beskytte de spæde køkkenurter mod sandflugten.

En så lille ejendom kunne naturligvis ikke give føden til to familier, men man supplerede så indtægten med tørvegravning om sommeren og med at lave træsko om vinteren.

Da ejendommen brændte blev den delt og der blev købt hedejord til. Bygningerne fremtræder i dag i ny og moderniseret skikkelse.

Hvor svært det var at få pengene til at strække til, og hvor afhængig man var af, at alting lykkedes, vidner den lille, og for os set morsomme tildragelse om, som her skal fortælles. En af de tidligere ejere på Marinus Nielsens ejendom hed Hans P. Jensen. Han var forøvrigt jyllænder. Da hans fælhoppe smed fællet bed han det i fortvivlelse i næsen og skreg: "Hvad skal jeg nu betale mine renter med?"

Hans P. Nissen døde på Flensborg sygehus, og der knytter sig hertil et forvarsel.

Der blev flere aftener før hans død hørt pikken på ruden ved Andreas Nissens. Stod man op var der ingen. Da der så en aften igen blev pikket, stod H.P. Nissens drenge udenfor. De bad om at låne en hest og en vogn for at hente deres fars lig i Flensborg.

Et andet forvarsel, der også knytter sig til Andreas Nissens ejendom er følgende. Man havde flere aftener igennem hørt trin ude i haven. Alle hørte de dem undtagen en tjenestekarl, de havde. Gik man ud var der ingen. Men en aften, da de gik ud kom deres far gående op mod gården, han kom til deres store overraskelse hjem på orlov.

Da vi nu er ved forvarsler kan der fortælles om en pige fra Hynding, der var synsk. Hun så f.eks. lange hvide vogne, der kørte over markerne. Det blev udlagt til et forvarsel om mergelvognene, der nogle år senere kom fra Alslev og kørte over markerne til Hynding. Også et andet syn havde hun, nemlig en lang ligskare, der ad "æ Strømvej" bevægede sig mod Ravsted. Dette gik også i opfyldelse et par år senere, idet ejeren af Julianeborg, Johan Kraus, kom ulykkelig af dage i Holm, da han en mørk aftenstund kørte op i en roestak og væltede så uheldig, at han blev klemmt ihjel mellem vognen og en staldmur. Det ligtog, der fulgte ham til graven, var det største, man havde set fra Hyndingholm.

Peter Hartungs ejendom er blevet bygget omkring århundredeskiftet. Det var også oprindeligt et beskedent hedeboel, som i dag

er stærkt udvidet både, hvad bygninger og jordtilliggender angår. Under 1. Verdenskrig ejedes ejendommen af Niels Sørensen, der var optant. Han blev udvist på grund af en udtalelse, han var fremkommet med, om tysk stemmekøb. Det var hans tysksindede nabo, der var angiveren. De lå nemlig i stadig fjendskab med hinanden.

De to sydligste ejendomme er de allerede før omtalte kolonisthuse. Ejendommene ligger der stadig, men naturligvis i helt ændret skikkelse. Den ene ejes af Christian Christiansen, den anden af tandlæge Bjerre, Gråsten. Sidstnævnte bærer stadig navnet Julianeborg. Dens jordtilliggende er for største delen blevet tilplantet.

Også otte tdr. land på Chr. Christiansens ejendom er tilplantet, det er det såkaldte "Bashye".

Der mangler så kun to ejendomme at blive nævnt på Hyndingholm. Vestligst ligger Steinbecks ejendom. Det var oprindeligt et lille mager landsted, som blev placeret ved Den store Borrevej, omkring århundredeskiftet. Vejen, der i dag fører op til ejendommen, blev etableret 1895 efter overenskomst med Hynding-ejerlav. Fotokopi af kontrakten er anført på den følgende side. Et stykke af Den gamle Borrevej nord for ejendommen blev ved denne leilighed nedlagt. Græsmarkerne, der hørte til ejendommen her, sådan fortælles det, bestod mest af rødben, og når køerne havde gnavet dem af, blev de jaget ned i "æ Sjødige", et moseområde, der var grønt af stive stargræsser, så mælkens fedtprocent har været så som så. Men selv om arbejdet var slidsomt, så havde man dog overskudskraft til at gøre noget af haven. Man byggede der ved hjælp af skovl og trilbør en stor jordhøj, hvorpå man rejste et udsigtstårn.

Ejendommen nede ved vejen efter Hynding ejes i dag af Heine Jürgensen, Hynding. Den er bygget omkring 1880 af Hans Witt, der var gift med en datter af grd. L. P. Thomsen, Hynding, og jorden er da også taget fra den ejendom. Den har været ejet af Hakon og Andreas Olsen. Når Andreas Olsens navn nævnes, er det fordi han var modstander af hedeopdyrkning. "Ål de goe flav, I øelægge," jamrede han, når et nyt stykke hede blev brudt op.

Også gamle Johs. Hyldtoft i Ravsted kunne jamre, ved at se lyngen forsvinde på Hyndingholm. "I æ fo haa ve æ lyng," var hans klagesang, han brugte nemlig at sætte sine bistader derud hver sommer.

Tørvegravning.

For familier, der skulle skaffe sig føden på de små og fattige hedebrug, var det simpelt hen nødvendigt at have en bibeskæftigelse, det kunne være som daglejer, træskomager, kurvefletter, eller, som nogle gjorde at grave og sælge tørv.

I Pontoppidans Atlas 1770 omtales tørvegravning i Ravsted sogn således: "Til brændsel er i hele sognet ikke andet end flækker og hedetørv, som i maj måned graves med skarpe spader, $\frac{3}{4}$ alen lange, $\frac{1}{2}$ alen brede og 4 tommer tykke og tørres i solen, hvortil man lader et stykke ringe land i 16 eller 20 år ligge og begros med lyng." Tørvemoserne var i begyndelsen af det 17 århundrede de fleste steder udgravet. Således berettes der fra Korup om gårdene i 1723: "de har ingen tørvejord eller lyngtørv, men må købe det nødvendige brændsel."

I Hyndingholm har man derimod helt op i begyndelsen af vort århundrede kunnet grave og skære tørv, ikke bare til eget brug, men også til salg. Det var særlig i den såkaldte Horsemose, at der var rigelig med godt tørvejord. Denne mose hørte for største part til Andreas Nissens ejendom. Hvor tørvene skulle ligge til tørre blev lyngen hugget væk med den kortbladede lyngle. Ofte blev denne lyng hugget om vinteren, lyngen var der nemlig ofte brug for som foder til kreaturerne, når høsten om sommeren havde været sparsom. Tørvegravningen begyndte først i maj og gik over tre måneder. En arbejdsdag i mosen var lang fra kl. 4 om morgenen til kl. 7 om aftenen. Med skovl blev tørvejorden fra graven kastet op i æltetruget. Til æltningen brugtes kreaturer, en tre stykker, hvoraf een havde været med året i forvejen og kendte den trevielle ringdans i æltetruget. Formkassen var stor, og der skulle gode kræfter til, men også håndelag til at kippe trillebøren, så tørvene kom til at ligge i snorlige rækker. Når tørvene var vendt blev de ringlet med tyve tørv i hver ringle. De blev nemlig solgt efter antal (1000 stk.) og ikke efter læs eller vægt. En dygtig karl kunne stryge ca. 6000 dgl. Andreas Nissen husker arbejdet fra mosen, som noget der var fest og humør over og "æmelmdavstider" som højtidsstunder.

Største delen af tørvene blev solgt til Ravsted by. Lyngtørv

Overenskomst angående vej-

forhandlet Hynding d.6.apr.

1895.

For at tage nærmere beslutning om en ny vej fra og til Johs. Christensens bopæl på Hyndingholm vedtages følgende:

- 1) Hele kommunen omlægger en vej på fælles bekostning fra Johs. Christensens markled op til vejen Hynding-Hyndingholm, beboerne på Hyndingholm og Julianenborg og deres efterkommere forpligtiger sig da for fremtiden at holde samme i stand.
- 2) L.P.Thomsen ,Hynding og H. Witt,Hyndingholm erholder herfor i skadeserstatning 30 mark.
- 3) Johs. Christensen har da for fremtiden ingen krav på nogen som helst anden vej og sti, undtagen er det ham tilladt at passere vejen sydfor bopælen over heden til vejen ved H. P. Nissens hus. Dog kan han i tilfælde at ingen fordring gives på nogen istandsættelse af samme.
- 4) Vejen for sydenden af Anth. Thomsens Knivsvang til Johs. Christensens hus erklæres herved af hele kommunen for ophævet.
- 5) Den ny vej skal tillige tjene Johs. Christensen til kirke-og skolesti.
- 6) I det tilfælde at Hans Hansen skulle forlange kjørsel ad den ophævede vej, da skal Johs. Christensen skaffe ham fri adgang til den ny vej.

Underskrift J.M.Hansen, Gemster

Johs. Christensen

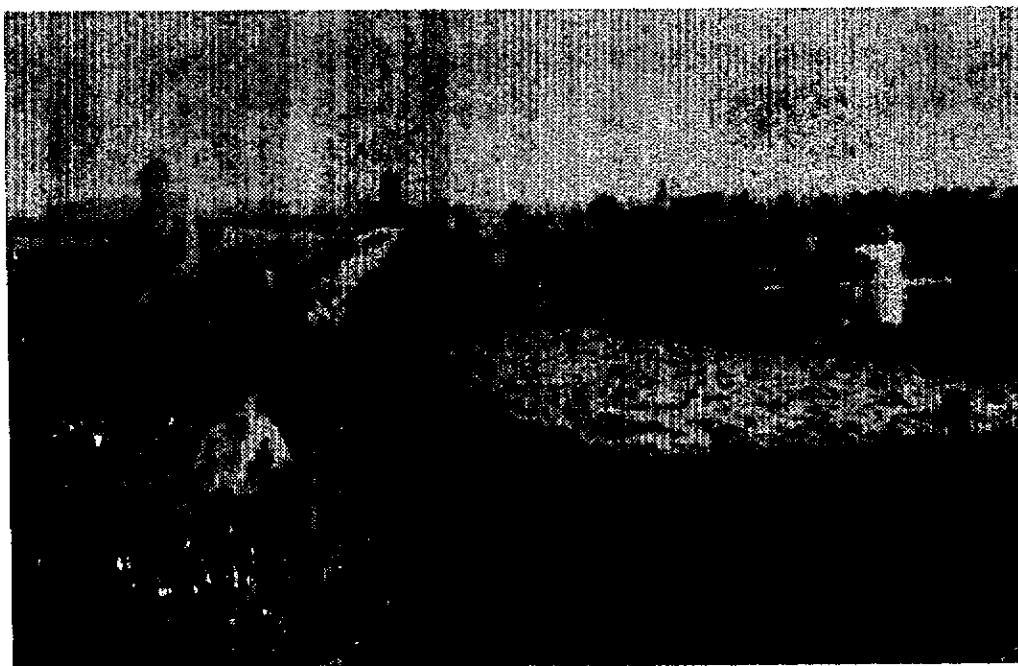
Jørgen Hansen

Johs. Hinrichsen

L.P.Thomsen

H. Witt

Mads J. Petersen

Familien Andreas Nissen i tørvemosen. Børnene er på vej med "æ mellemmad".

eller "flav", som de kaldtes blev skåret mange steder på Sønderhede, hvor morlaget var af tilstrækkelig tykkelse. Her blev lyn-gen også først rømmet. Der findes et langt smalt område oppe ved "æ Hyepol", hvor tre lodsejere fra Bylderup engang har købt det-te hedejord til lyngtørveskæring, den ene et stykke på firedop-pelttrin, de to andre hvert et stykke på tredoppelttrin. Hedestyk-ke er i dag tilplantet.

Hedeopdyrkning.

I 1770 lå halvdelen af Ravsted sogn i hede. Det største sam-menhængende hedeområde var Sønderheden. Kommer man dertil i dag, er heden forsvundet, kun hist og her i grøfter og ved vejkanter, findes små lyngtotter, som sejt og udholdende har overlevet, og står som fattig rest af fordoms storhed. Der er førhen omtalt, at dele af denne hede er blevet opdyrket ved hjælp af skovl og spåde. Det er naturligvis først og fremmest et udtryk for armød, man var henvist til de hjælpemidler, man havde. Men det er også udtryk for selvhjulpethed og gå-på-mod, som må fylde os med re-spekt.

Der blev også brugt andre og større hjælpemidler i kamp mod lyn-gen. Et par år før Første Verdenskrig blev således en ca. 60 tdr. land "dampløjet". Disse arealer blev dog ikke kulti-veret før krigen brød ud og lå da hen og groede atter sammen, så

man måtte tilnærmelsesvis begynde forfra, da man atter kom i gang. Omkring 1950 blev den sidste rest af heden brudt og opdyrket.

Når vi i dag færdes på stedet, går tankerne uvilkårligt tilbage til de mange, der har haft deres tilværelse her, og ved slid- somt og udholdende arbejde, - ved mange små "bitte nøk" år efter år frugtbargjorde landet og på den måde gjorde vort sogn rigere.

Der har været mange om det generationer igennem, men et par navne skal dog nævnes. Det er de to Andreas Nissener, som har gjort en særlig indsats på dette felt. Peder Gad sagde ofte, at disse to navne burde have været anført på een af de mange sten, der er rejst til minde om hedeopdyrkere i Kongens Huse Mindepark.

Forøvrigt burde der her i sognet rejses en sten for de mange, der på hedeopdyrkningens område har gjort en trofast indsats, - om det blev tilfældet, skulle den nok have sin plads i Hyndingholm, det man i gamle dage kaldte "Sønderhede".

Nationale forhold.

I de nationale brydningsår i begyndelsen og midten af sidste århundrede, da vore Hyndinger også blev tvunget til at træffe et valg, var det naturligt for dem, at de tog parti for slesvigholstenismen. Det danske kendte man lidet til, og man valgte da også ud fra en indgroet konservativ indstilling, det gammelkendte, at bevare forbindelserne sydpå. Det var den gængse opfattelse i store dele af Ravsted sogn, og de Hyndinger-bønder har i så henseende ikke gjort nogen undtagelse. Man har af ærligt hjerte støttet de synspunkter deres valgte stænderdeputerede, Storbonden Thies Stenholdt, fra Ravsted, gav udtryk for.

Blandt småkårsfolkene har der været overbeviste danske sympatier, hvilket man ikke har været bange for at vise og give udtryk for, og et eksempel, som her skal anføres, er ligesom bevis herfor. Lærer Andreas Peter Christensen, der kom fra Hynding, nægtede at aflægge ed til den prøjsiske stat i 1864 og blev derfor afskediget. Det fortæller noget om det hjem, han er vokset op, hvor man har haft en klar dansk indstilling.

Noget tyder forøvrigt på, at de Hyndinger-bønder næppe, som det var tilfældet med deres sognefæller i Ravsted by, har været så højroastede og aggressive i deres tilkendegivelser af tyske sympatier. N.B! Lærer A.P. Christensen var lærer i Korup, f. d.

2874 -1839 i Hynding.

Den beretning, som her skal anføres, kan ligesom antyde det.

Da man efter Tre-årskrigen i 1850 skulle have en ny sognefoged for Tønder-gårdene i stedet for Thies Stenholdt, Ravsted, der var blevet afskediget og arresteret for unational virksomhed var det vanskeligt at finde een med den rette nationale indstilling, idet embedet krævede, at det skulle være en bonde med en vis agtelse blandt sognebørn og een, man mente at kunne stole på i national henseende. Valget faldt da på Anthoni L. Thomsen fra Hynding.

Imidlertid kom der ved stændervalget i 1860 frem, at han havde stemt tysk, og en sådan illoyalitet mod det herskende styre kunne naturligvis ikke tolereres, navnlig ikke i disse år.

Følgen blev da også, at den tysksindede sognefoged blev afskediget.

At der hos bønder, der under Treårskrigen havde vist en mere moderat holdning, skjulte sig klare tyske sympatier, vidner denne artikel om, der efter afskedigelsen stod at læse i Itzerhoer Tageblatt. Forfatteren var A. L. Thomsen, Hynding, og den skal her gengives i sin helhed:

Hynding, Rabsted sogn, d. 12. dec.

Stændervalget i 4. landdistrikt, hvortil sognene Ravsted, Bylderup og Tinglev i Tønder amt hører, har d. 6. og 7. nov. d. å. fundet sted i Åbenrå. I den mening at valget var frit, stemte jeg efter bedste overbevisning på d'her. gdr. P. Hinrichsen i Terp og H. B. Nissen i Undelev, begge her almindeligt kendte og agtede mænd, såvel hvad angår deres karakter som deres intelligens.

Otte dage efter valget modtog jeg ganske uventet fra Tønder amtshus min afsked som sognefoged, uden at der var angivet nogen grund til denne adfærd. Rygtet herom nåede hurtigt ud i hele sognet, og overalt var man nysgerrige efter at få at vide, hvad jeg vel havde forbrudt.

At jeg fik min afsked var just ikke ubehageligt, da jeg godt et år tidligere, uagtet min protest, endog hos ministeriet, var blevet tvunget til at overtage denne bestilling. Min afsked var mig altså meget velkommen, men det var mig ubehageligt, at se mig stillet i et tvetydigt lys. Jeg måtte derfor have nærmere oplysninger.

Dagen efter rejste jeg derfor til Tønder. Først henvendte jeg mig til herredsfogden. Han kendte intet til sagen og undrede sig

ikke lidet over denne mærkelige afskedigelse. På amtsstuen, hvor jeg havde ærinde, kunne jeg heller ingen oplysninger få.

Herpå gik jeg direkte til amtshuset, og bad vor amtmand grev Brockenhuus-Schaak, meddele mig grunden til min afskedigelse. Grev-ven gav mig det naive svar, at min afsættelse var fremkaldt af, at jeg ved det stedfundne valg havde stemt på de herrer Hinrichsen og Nissen. Jeg spurgte naturligvis, om valget ikke havde været frit, hvorpå jeg modtog svaret: "Ganske vist for private, men hvad den sognefoged angår, der havde vist et sådan sindelag, så kunne han (amtmanden) ikke bruge denne," - og dermed var audiensen til ende.

Selv om jeg også er tilfreds med min afskedigelse, så er jeg dog ikke helt tilfredsstillet med hensyn til de mænd, hvem jeg gav min stemme, idet jeg synes, at amtmanden indirekte har sat en plet på dem, trods det at de ikke blot er optaget i valglisterne, men de afgivne stemmer er også protokollerede og bagefter offentligt publiceret. Det tyder dog på en mærkelig inkonsekvens.

Iøvrigt overlader jeg det til den tænkende læser selv at fælde en dom over Slesvigs forfatning og navnlig over stænderinstitutionen og det så meget priste frie valg, trods hvilket folket på denne måde bliver terroriseret. -

A. L. Thomsen.

Helt ned til det fjerne Australien nåede rygtet om denne affære, idet en ung ravsteder, Calle Cornelsen, der var rejst derned hidlokket af de store guldfund i 1850'erne, modtog følgende brev fra sin mor (dateret Ravsted 4 jan. 1861)

"I denne tid har der været meget hurlumhej her i anledning af stændervalgene, hvorved folket lokkedes, truedes og terroriseredes for at få dem til at vælge på de dansksindede kandidater, og det ville dog ikke ret lykkes. Anthoni i Hynding blev afsat som sognefoged, fordi han i lighed med de andre Ravsted-sogner valgte på D. Hinrichsen i Terp og landmåler Nissen i Undelev. Vi har i sommer fået en ny amtmand, en grev Brockenhuus-Schack fra Sjælland, og som det lader til går han i kammerherre Heltzens og herredsfoged Kjers ledébånd. I Tønder lykkedes det med megen anstrengelse at få farver Diemer valgt til Deputeret og en dansk købmand i Højer til suppleant. Det er både morsomt og ærgerligt i denne tid at læse bladene, thi "Dannevirke" praler med danskhedens opblomstring i Tønder amt, og "Itzehoer Nachrichten" fortæller derimod bredt og

bart, hvorledes folket terroriseres. Anthoni har også fuldstændig fortalt sin historie i det sidste blad, der virkelig har gjort megen opsigt overalt. Det holder svært at få en ny sognefoged. Gendamerne har været omkring ved de såkaldte loyale her i sognet, men ingen fortrøster sig til at overtage embedet."-

Det gik forøvrigt ikke så galt, man fik ansat en sognefoged, en god dansk mand og tillige en selvbevidst herre nemlig Jakob Jørgensen fra Fogderup, men herom senere.

Marknavne anført i "Sønderjydske Stednavn" ,Ravsted sogn
bd. III

Aues eng	Barsholm	Bojkjær
Bjling	Brødrav	Dam Vandstej
Dejret	Folkjær	Fuglepyt
Hedefenne	Horsager	Horseeng
Horshøj	Hønsepold	Hønserik
Hørgård	Kartoffelfenne	Knivsvang
Kofenne	Landager	Lilleholm
Ormsig	Sjøvdiger	Skrædderfenne
Slæteng	Slørkærbro	Terkelsig
Tæeng (Trætteeng)	Ulvskjær	Vestereng
Vesterfennen	Vikær	Østeragre
Øgfenne	Holmager	Øster Midtfenne
Sønderager	Søndertoft	Østertoft
Flydefenne	Longager	Koog
Hyrdeeng	Storefenne	Vestertoft

Navne, der ikke er anført i "Sønderjydske Stednavn".

Trajfenne	Lilleeng	Lillefen
Rik	Buleng	Flyblok
Trekant	Stinne Smejs hede	

Marknavne anført i "Udstykningsakterne" 1768.

Holm	Nydervang
Horst agre	Folkær
Vandagre	Koog
Hauring agre	Vesterenge
Knues-vang	Øgfenne
Gammeltoft	
Nørremark	
Havrefenne	
Basholm	
Damagre	

Kilder:

Tønder amt-Slogs herred:Skyld-og Panteprotokoller
Tønder amts Jordebog 1613
Sønderjyllands Historie bd.3
Sønderjydske Stednavne-Tønder amt
Løgumbogen
Sønderjydsk Månedsskrift 1953
- do - 1941
Falkenstjerne og Hude:Sønderjydske Skatte-og Jorde-
bøger efter reformationen.
Udskiftningsakterne 1768/77
Pontoppidans Atlas:Om amtet Tondern
Slogs herreds retsarkiv 1802
Axel Steensberg:Den danske landsby
Zeitschrift der Gesellschaft für Schleswig-Holstei-
nische Geschichte bd. 54
Trap:Slesvig 1864.
Forskellige mundtlige oplysninger

